

همسران امام جواد (علیه السلام)

<?xml encoding="UTF-8?">

سمانه مغربیه:

همسر امام جواد (علیه السلام)، زنی است که در عصر خود همه او را بانویی باتقوا، مؤمن، هوشمند و خردمند میدانستند. امام هادی (علیه السلام) بخشی از دانش مادر خود را این چنین بیان میداشت: «امی عارفه بحقی؛ مادرم عارف به حق من در امامت است.»
برای تأکید بیشتر بر اینکه این زنان رشد علمی خود را مرهون تلاش شوهران خود بوده‌اند به آنچه در احوال سمانه بیان شده اشاره میشود:

محمد بن فرج، سمانه مغربیه را که کنیزی بود برای امام جواد (علیه السلام) خریداری کرد آن حضرت خود عهده دار تربیت و تهذیب اخلاق آن بانو شد و نیز او را در خانه ای مستقر نمود که زنان آل علی (علیه السلام) که نمونه پاکدامنی و ایمان بودند در آن خانه حضور داشتند. وی تحت تأثیر منش و سلوک آنان نیز قرار گرفت و از جمله زنان عابد، متعهد و قاری قرآن شد. زن و دانش، روایات و سیره معصومان (علیه السلام)
ازدواج امام جواد (علیه السلام) با ام الفضل در این نکته اختلاف شده است که آیا مامون دخترش ام الفضل را پیش از وفات امام رضا (علیه السلام) به ازدواج امام جواد (علیه السلام) در آورد یا پس از وفات آن حضرت؟

نگارنده:

در سیره امام رضا (علیه السلام) گذشت که مامون دخترش را به ازدواج امام جواد (علیه السلام) درآورد، بلکه وی را نامزد امام جواد (علیه السلام) قرار داد. از همین رو است که برخی توهم کرده‌اند که مامون دخترش را در زمان حیات امام رضا (علیه السلام) به ازدواج امام جواد (علیه السلام) درآورده است. اما حقیقت آن است که مامون دخترش را در زمان حیات امام رضا (علیه السلام) به نامزدی امام جواد (علیه السلام) درآورد و پس از رحلت امام

رضا (علیه السلام) ، ازدواج آن دو صورت گرفت.

شیخ مفید گوید:

مامون شیفته ابو جعفر (علیه السلام) بود. زیرا میدید آن امام با آن سن و سال اندک در فضل و حکمت و علم و آداب و کمال عقل تا چه اندازه پیش است. به طوری که هیچ کدام از مشایخ هم عصر آن حضرت با وی برابری نمیکردند. از این رو دختر خویش را به همسری امام جواد (علیه السلام) درآورد و در بزرگداشت و اکرام آن حضرت از هیچ کاری فروگذار نمیکرد.

ازدواج امام جواد (علیه السلام) با دختر مامون در شرح زندگانی امام رضا (علیه السلام) گفتیم که مامون چون در میان یک سلسله تنگناها و شرائط دشوار سیاسی قرار گرفته بود، برای رهایی از این تنگناها، تصمیم گرفت خود را به خاندان پیامبر نزدیک سازد، و بر همین اساس با تحمیل ولیعهدی بر امام هشتم میخواست سیاست چند بعدی خود را به مورد اجرا بگذارد.

از سوی دیگر، عباسیان از این روش مامون که احتمال میرفت خلافت را از بنی عباس به علویان منتقل سازد، سخت ناراضی بودند و به همین جهت به مخالفت با او برخاستند و چون امام توسط مامون مسموم و شهید شد آرام گرفتند و خشنود شدند و به مامون روی آوردند.

مامون کار زهر دادن به امام را بسیار سری و مخفیانه انجام داده بود و سعی داشت جامعه از این جنایت آگاهی نیابد و از همین رو برای پوشاندن جنایات خود تظاهر به اندوه و عزاداری می کرد، اما با همه پرده پوشی و ریاکاری، سرانجام بر علویان آشکار گردید که قاتل امام جز مامون کسی نبوده است، لذا سخت دل آزرده و خشمگین گردیدند و مامون بار دیگر حکومت خویش را در معرض خطر دید و برای پیشگیری از عواقب امر، توطئه دیگری آغاز کرد و با تظاهر به مهربانی و دوستی نسبت به امام جواد (علیه السلام) تصمیم گرفت دختر خود را به حضرت تزویج کند تا استفاده‌ای را که از تحمیل ولیعهدی بر امام رضا (علیه السلام) در نظر داشت از این وصلت نیز بدست آورد.

بر اساس همین طرح بود که امام جواد (علیه السلام) را در سال 204 هـ. ق یعنی یک سال پس از شهادت امام رضا-علیه السلام- از مدینه به بغداد آورد و به دنبال مذاکراتی که در جلسه مناظره امام با یحیی بن اکثم گذشت (و قبلاً آن را نقل کردیم) دختر خود «ام الفضل» را به همسری حضرت در آورد!

انگیزه های مامون

این ازدواج که مامون بر آن اصرار داشت، کاملاً جنبه سیاسی داشت و می‌توان دریافت که وی از این کار چند

هدف یاد شده در زیر را تعقیب می‌کرد:

با فرستادن دختر خود به خانه امام، آن حضرت را برای همیشه دقیقاً زیر نظر داشته باشد و از کارهای او بی‌خبر نماند (دختر مامون نیز براستی وظیفه خبرچینی و گزارشگری مامون را خوب انجام می‌داد و تاریخ شاهد این حقیقت است).

با این وصلت، به خیال خام خویش، امام را با دربار پرعیش و نوش خود مرتبط و آن بزرگوار را به لهو و لعب و فسق و فجور بکشاند و بدین ترتیب بر قداست امام لطمه وارد سازد و او را در انظار عمومی از مقام ارجمند عصمت و امامت ساقط و خوار و خفیف نماید!

با این وصلت علویان را از اعتراض و قیام بر ضد خود باز دارد و خود را دوستدار و علاقه مند به آنان وانمود کند (1).

هدف چهارم مامون، عوامفریبی بود؛ چنانکه گاهی می‌گفت: من به این وصلت اقدام کردم تا ابو جعفر-علیه السلام- از دخترم صاحب فرزند شود و من پدر بزرگ کودکی باشم که از نسل پیامبر (صلی الله علیه و آله) و علی بن ابی طالب-علیه السلام- است. اما خوشبختانه این حقه مامون نیز بی نتیجه بود زیرا دختر مامون هرگز فرزندی نیاورد! (2) و فرزندان امام جواد-علیه السلام- همگی از همسر دیگر امام بودند.

اینها انگیزه‌های مامون از این ازدواج بود. حال باید دید امام جواد-علیه السلام- چرا با این ازدواج موافقت کرد؟ از آنجا که بی هیچ شکی، امام اهداف و مقاصد واقعی مامون را از این گونه کارها می‌دانست و نیز می‌دانست که او همان کسی است که مرتکب جنایت بزرگ قتل پدرش امام رضا-علیه السلام- شده، به نظر می‌رسد که موافقت امام با این ازدواج عمدتاً بر اثر فشاری بوده است که مامون از پیش بر امام وارد کرده بوده است، زیرا ازدواجی اینچنین، تنها به مصلحت مامون بوده است نه به مصلحت امام! نیز می‌توان تصور کرد که نزدیکی امام به دربار می‌توانست مانع ترور حضرت از طرف معتصم و عامل پیشگیری از سرکوبی سران تشیع و یاران برجسته امام توسط عوامل خلیفه باشد، و این، به یک معنا می‌توانست شبیه قبول وزارت هارون از طرف علی بن یقطین یعنی نفوذ در دربار خلافت به نفع جبهه تشیع باشد.

پاورقی ها

(1) پیشوای نهم حضرت امام محمد تقی-علیه السلام-، مؤسسه در راه حق، قم، یببی ه. ش، ص یی.

(2) ابن واضح، تاریخ یعقوبی، نجف، المطبعة الحیدریه، یببی ه. ق، ج ی؛ ابن شهر آشوب، مناقب آل ابی طالب، قم، المطبعة العلمیه، ج ی. مامون قبلاً هم به همین منظور یکی از دختران خود را به امام هشتم تزویج کرده و در آن مورد نیز ناکام مانده بود!